

IV. Kitekintés

Kilátó

21 mai szovjet novella

(Magvető Kiadó 1964.)

Kevés olyan külföldi irodalom van, melyről az olvasó olyan jól lenne tájékoztatva, mint a szovjet irodalom. Évről-évre figyelemmel kísérhettük fejlődését a folyóiratokban megjelenő gazdag fordításanyagon keresztül és nem utolsó sorban a gyakorta megjelenő antológiáknak köszönhető, hogy bizonyos fokú globális képünk is volt a fejlődés egyes szakaszairól.

Az idei könyvhéten megjelent novella-gyűjtemény azonban megkülönböztető jelentőséggel bír az eddigiekkel szemben. Nemcsak azért mert tartalmában a leggazdagabb, hanem azért, mert a XX. kongresszus után megjelent novellákból köt csokrot több oldalról bemutatva a szovjet irodalom nézőpontjában végbemenő változást. A hat száz oldalnyi terjedelmű kötet szerkesztői Lénárt Éva és Elbert János úgy válogattak, hogy az olvasó egyszerre ismerkedik meg az „új hullám” művészi és mondandóbeli sajátosságaiival. Megfrissülés jellemzi napjaink szovjet irodalmát és ez az egyes ember, a szocialista egyéniség problémáinak újszerű ábrázolásában jut kifejezésre. Napjaink szovjet elbeszélőirodalmá szocialista-humanista emberszemléletre épül.

Központi kérdésként szerepel az etika és a morál problematikája a kommunizmust építő társadalom bonyo-

lult összefüggéseinek tükrében. Ez figyelhető meg Emmanuel Kazakevics, Gleb Gorisin, Vlagyimir Makszimov és Jurij Kazakov e kötetben közzétett írásaiban. Különösen kiélezett konfliktusnak lehetünk tanúi Kazakevics Vendégségben című novellájában, ahol különböző erkölcsi nézetek csapnak össze. Az önérdék, a birtoklási ösztön kerül szembe a társadalommal.

Az elbeszélések nem kis százaléka a gyermekvilágból veszi témáját. Ezzel kapcsolatban felmerülhet egy kérdés: vajon a gyermektéma nem jelent-e minden esetben a társadalom közügyeitől való visszahúzódot? Határozottan nem a felelet, hiszen éppen Jurij Nagibin Ünnepe előtt című novellája példázata, hogy nem jelent elfordulást a társadalomtól a gyermek lelkivilágának mélyebb elemzése, hiszen mint ahogyan a novella egyik hőse Oreszt Petrovics mérnök mondja: „A gyermekekben alighanem a legérezhetőbb a korlázás fejlődése”. Vaszilij Akszjonov Apu, olvasd össze című írása más szempontból is jelentős, mert ebben a novellában kitapintható egy új ábrázolási sajátosság is: figyelem a hétköznapi élet tárgyi eleme irányában.

Még mindig jelen van a háborús tematika és a kötet egyik legszebb novellája éppen e tárgykörből meríti témáját. Vlagyimir Bogomolov Első sze-

relem című írása a front szörnyűségei közepette kibontakozó szerelem lírai rajzát nyújtotta. Bogomolov neve különösen jó csengésű az olvasó számára, hiszen Iván című kisregényéből készült az Iván gyermekora című film, amely nálunk is nagy sikert aratott.

Az irodalom nem lenne a valóság hű visszatükrözésének eszköze, ha nem kapna helyet az elbeszélésekben az úrkutatás, amely jellemző napjainkra és különösen jelentős a Szovjetunióban. Ezek közül I. Grekova A belépő-irodán túl című novellája a legérdekesebb, amely az űrhajózást előkészítő laboratóriumok munkáját eleveníti meg nagy részletességgel. Az ilyen tárgyú novellákban a szovjet prózairodalom egyik általános jelensége is megfigyelhető, hogy tudniillik gyakran játszódik a cselekmény un. bezárt helyeken, a repülőgép vezetőfülkéjében, sofőrklubban. Ennek szemléletes példája volt Antonov Űresjárás című novellája, melyből azonos címmel filmet csináltak és a közelmúltban láthattuk. Az ilyesfajta ábrázolás a minden oldalú elemzésre helyezi a legfőbb súlyt.

Külön kell szólnunk Vlagyimir Dugyincev és Igor Ejnisz írásáról. Az előbbi Ujévi mese című műve kísérletnek tekinthető, hiszen nála — mint

Elbert János találóan megjegyzi — a megszokott fabulának-filozófiai általánosságú parabolával való helyettesítését látjuk, mint ahogy a mai nyugati — s a szocialista irodalmak közül a mai lengyel — prózában igen gyakran megtalálható. A Dugyincev-novella egyébként érdekes példája annak, hogyan állíthat az író irreális eszközöket egy valóságos, reális társadalmi probléma ábrázolásának szolgálatába.

Igor Ejnisz elbeszélésének érdekessége abban van, hogy jóval a szerző halála után jelent meg, mint egyetlen alkotása. Hogy mégis helyet kapott a kötetben, az azzal magyarázható, hogy művészi formában személyes élmények alapján írja meg a berepülő pilóták életének lélektani elemzését.

Amint a felsorolt nevekből is kiténik ismert és számunkra új szerzők egymás mellett szerepelnek a szép kivitelű, izléléses kiállítású kötetben A Magvető Kiadót dicséri, hogy felismerve az antológia jelentőségét, ilyen szép kiadásal tette emlékezetessé sokak számára a könyv idejének ünnepét. Rangos fordítók tolmácsolták a műveket és hogy semmi hiányérzetük ne legyen a kötetet jegyzet egészíti ki, amely a legfontosabb adatokat közli a szerzőkről.

Cs. Géczy Mária